

SENTIM LA SETMANA SANTA

LA SELVA DEL CAMP

LA SELVA DEL CAMP

El terme de la Selva del Camp, de 35'3 km², està situat als límits del Baix Camp amb les altres comarques, el Tarragonés i l'Alt Camp, que, juntes, constitueixen el Camp de Tarragona. S'extén des de la plana fins als contraforts de la serra de la Mussara i l'Albiol, de les muntanyes de Prades. Limita amb els termes de l'Albiol, l'Aleixar, Almostrer, Reus, Constantí, Vilallonga, el Morell, Perafort i Alcover. El nucli urbà està a una altura de 246 m. sobre el nivell del mar; el punt més alt del terme correspon al Puig d'Encama (717 m.).

La carta de població donada pel bisbe Hug de Cervelló data de 1165, amb el nom de *Vila Constantina*, encara que consten antecedents d'assentaments ibers i romans. Posteriorment, es conegué com a Selva (*Silva Constantina*) i així esdevingué **la Selva del Camp**, per pertànyer a aquesta comarca històrica i per diferenciar-la d'altres homònims geogràfics.

Al llarg dels segles la demografia de la vila ha conegut tres puntes que corresponen a èpoques de desenvolupament social i econòmic. Als segles XIV i XV era una de les quinze viles més poblades de Catalunya i va esdevenir la capital de la *Comuna del Camp*. Un altre punt àlgid va ser als segles XVIII i XIX amb una agricultura diversificada i amb la indústria de l'aiguarent i dels ollers, però davallà amb les plagues de la vinya i la consegüent crisi del camp. El 1965 tenia poc més de 3.000 habitants i la darrera pujada ha estat a partir de l'any 2000 coincidint amb la política econòmica i social impulsada des de l'ajuntament (polígon industrial, urbanisme, serveis) que ha aportat més de mil cinc-cents habitants en dues dècades. A 31 de desembre de 2021 tenia una població de 5.771 habitants.

El nucli antic de la vila conserva l'estructura medieval on són visibles algunes torres del perímetre emmurallat; el Castell, residència senyorial de l'arquebisbe, restaurat i convertit en centre d'interpretació de la història de la vila; la imponent església de Sant Andreu de factura renaixentista; la Casa de la Vila, antiga mansió de la família

Montserrat; la capella de l'hospital de Santa Llúcia, avui auditori municipal, i la capella de Sant Pau. Fora muralles destaquen els antics convents de Sant Agustí i Sant Rafael, ambdós del s. XVII, les creus de terme (especialment la Creu Coberta), el Mas d'Iglésies d'estil neoclàssic amb els seus jardins i el modern Pavelló d'Esports Municipal. L'anomenat *Rec de la vila*, obra civil de la conducció de l'aigua, ens ha deixat monuments com el Pont Alt, restes de molins, l'aqüeducte conegut com els Ponts i les fonts urbanes (del Castell, de Mitja Vila). En el terme s'aixeca el santuari de Santa Maria de Paret delgada fundat al s. XII al lloc on hi hagué una vila romana. Al Puig d'Encama, l'ermita de Sant Pere es converteix en un excel·lent mirador del Camp de Tarragona.

Els productes de la terra més valorats són les avellanes i l'oli d'oliva, produït i comercialitzat per les dues cooperatives locals.

D'una llarga llista de fills il·lustres de la vila podríem destacar els escriptors i polítics Joan Puig i Ferrer (1882-1956) i Ventura Gassol (1893-1980). Precisament, en les novel·les de Puig trobem moltes descripcions del poble i de la seva gent de la primera meitat del s. XX.

Avui, la Selva és un poble ben comunicat, amb molts serveis i amb una rica vida associativa cultural i esportiva participada, tot el con-

trari d'un poble dormitori, i, per aquest motiu atreu força visitants, alguns per viure-hi o per treball.

De totes les entitats i associacions la més antiga que es conserva és, segurament, la **Congregació de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist**, organitzadora, entre altres activitats, de les processons de Setmana Santa que han merescut ser patrimoni cultural.

L'any 2010, el govern de la Generalitat de Catalunya declarà com a **festa tradicional d'interès nacional el Divendres Sant de la Selva del Camp**; i com a **element festiu patrimonial d'interès nacional el seu viacrucis al Calvari**.

Els requisits per aconseguir aquesta declaració consistien, entre altres, a acreditar una continuïtat històrica respectuosa amb la tradició, arrelament a la col·lectivitat i l'existència d'una entitat que assegurés la continuïtat de la festa i que vetllés per tal que el seu grau d'evolució estigui subjecta a uns criteris àmpliament acceptats.

La Setmana Santa s'ha viscut, sempre, molt intensament entre els selvatans. Ha estat la festa més participada i les seves manifestacions pràcticament ininterrompudes excepte en casos excepcionals com pot ser guerres o epidèmies i en l'organització ha estat present, d'antuvi, la Confraria de la Sang.

LA REIAL CONGREGACIÓ DE LA PURÍSSIMA SANG DE NOSTRE SENYOR JESUCRIST

La confraria de la Sang de la Selva va néixer a principis del s. XVII tot i que, en realitat, era una prolongació de la coneguda amb el *Nom de Jesús*, datada ja el 1581. El 4 de setembre de 1793, Carles IV signa un decret d'aprovació d'unes noves ordinacions, esdevenint, des d'aleshores *reial* congregació.

El seu emblema el conformen les *Cinc Llagues*, símbol de la Passió de Crist, referides a les ferides de les dues mans, dos peus i costat del Crucificat.

A l'església parroquial té una capella on s'hi veneren les imatges del Sant Crist i la Soledat i on es conserva una llosa sepulcral per als confreres i un escut del Nom de Jesús (1661). Des de 1961 la capella està decorada amb unes pintures al fresc de Grau-Garriga al-lusives a la Setmana Santa.

Vint-i-quatre confreres, la *vint-i-quatrena*, elegits pels mateixos congregants, prenen les resolucions i es reuneixen, una o dues vegades l'any, en les assemblees denominades *capítols* que són convocades pels procuradors i presidits per l'autoritat civil de la vila. Aquestes reunions es feien, en un principi, a l'església de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Llúcia i, des de 1820 a Casa de la Vila.

ELS CÀRRECS A LA CONFRARIA

I Procuradors

Són dos i representen la confraria; convoquen els *capítols*, cuiden de l'execució dels acords i presideixen les processons, darrera del Sant Crist.

I Andadors o arrenclaradors

Són els encarregats de l'ordre de les processons i porten una vara com a signe d'autoritat delegada. i per aquest motiu també se'ls havia anomenat *varers*. Aquest càrrec corresponia als antics procuradors o els que havien estat *cordoners* del Sant Crist.

| Sagristans

També eren dos i s'encarregaven de les coses relacionades amb el culte.

| Crister/s

És l'encarregat de portar la imatge el Sant Crist; en realitat són tres que es tornen en el càrrec durant tres anys.

| Banderer

Portador de la bandera de la confraria. Els dies sants penjava la bandera al balcó de casa seva.

| Oïdors de comptes

Són els encarregats de revisar els comptes que anualment presenten els procuradors.

| Secretari

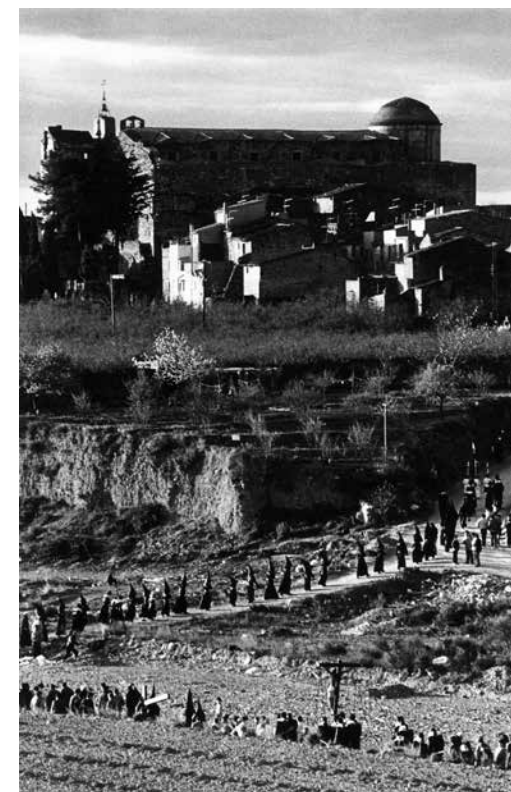
És l'encarregat de les actes del Capítol.

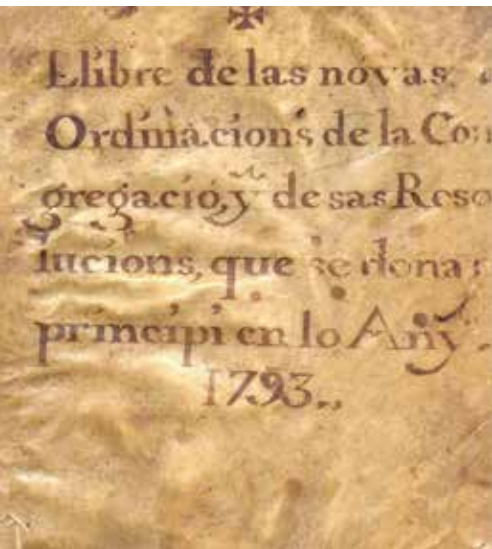

LES "PROFESSONS" A LA SELVA DEL CAMP

L'origen de les processons penitencials cal trobar-lo al segle XV. Mentre distintes epidèmies de pesta delmaven Europa, l'anunci de la fi del món s'havia obert pas, i fins i tot futurs sants predicaven l'Apocalipsi i grups de penitents recorrien els camins. En el context d'exaltació penitencial s'incentivà la proliferació de congregacions dedicades a la contemplació de la Passió de Jesús i la devoció als seus símbols. El dominic Vicent Ferrer recorria els pobles de la Corona d'Aragó i fundava la *Confraria de la Sang* per allà on passava, intentant, entre altres coses, que les penitències quedessin reduïdes als Dies Sants, evitant la proliferació de falsos i perillosos penitents.

Les processons (o *professons*, en el parlar tradicional de la Selva) consisteixen en una desfilada i neixen com una cerimònia religiosa o litúrgica en la qual s'exalta el sentiment religiós-social del grup. En les de la Setmana Santa, amb caràcter penitencial, s'evoca la Passió i Mort de JC. Són un

element parateatral que serveix de catecisme popular, ja que, de forma cronològica, s'exposen, mitjançant símbols les darreres hores de la vida de Jesús, basant-se en els relats dels evangelis, els canònics i els apòcrifs.

En el llibre d'actes de la confraria de la Sang de Tarragona, que inicia les seves activitats l'any 1546, hi consta que l'any 1617 *"una comissió de la Selva del Camp ve a Tarragona a veure com funcionava la Congregació de la Sang i que vist el seu parer aquell any ja es fessin las profesons de Setmana Santa"*. Així doncs, probablement, les primeres profesons de Setmana Santa de la Selva es fessin aquest mateix any 1617.

Antigament, només es celebrava la processó del Dijous a la nit. Arribà a ser la més estimada pels selvatans i deixà de fer-se el 1956 per imposició de la reforma litúrgica.

Al viacrucis del calvari del Divendres Sant, s'hi assistia amb vesta i, inicialment, no hi anava el Sant Crist gran. Els passos s'hi han pujat en casos excepcionals, en motiu de l'estrena o en els seus cinquantes aniversaris. En tornar, es produeix l' emotiu *encontre* del Sant Crist amb la Soledat, moment del cant de l'*Stabat*.

La processó del Divendres al matí, inicialment, era una prolongació del viacrucis i consistia en visitar els *monuments* (lloc on es reservava el sagrament de l'eucaristia il·luminat especialment i guarnit amb ornamentals vegetals com ara les palmes o les *cabelleres*). Posteriorment, es feu una pausa per tal d'esmorzar i reposar forces. El crister és qui paga el *refresc*.

La processó del divendres a la nit, dita del Sant Enterrament, és la més solemne de les processons selvatanes. S'hi afegia el pas del Sant Sepulcre i no es treia el Sant Crist que era substituït per la *Veracreu*, o creu nua. Es permetia als homes sense vesta acompanyar la Soledat amb ciris encesos.

A les processons de l'antigor només hi podien assistir homes. Les úniques dones permeses eren les nenes que feien de maries o alguna penitent, que anava tapada i *vigilada*.

ORDRE DE LES PROCESSIONS

Obren el seguici els gonfanons (o *ganfarons*), unes banderes o estendards aparellats ja testificats en la litúrgia del s. XI amb el nom de *vexil·les*. El corneta o trompeter amb un toc d'atenció dona la pauta a la desfilada.

Segueixen els *armats* vestits a "l'ussantsa romana". L'any 1800 eren tretze i el timbaler i anaven amb una vestimenta més aviat pròpia de les milícies del s. XVII (cascs i alabardes). L'any 1968 estrenaren roba més d'acord amb els cànons històrics. El comandament va a càrrec del *capità manaies*. Se'n distingeix l'*oficial* amb l'espasa i el *timbaler*. El 1993 s'hi afegí un portant de l'estendard del SPQR donat per l'Ajuntament de la vila amb motiu del bicentenari de les noves ordinacions de la confraria. El càrrec d'armat havia estat vitalici i era ocupat per confreres que quedaven lliures de l'annualitat.

Amb la creu parroquial comença, pròpiament, la processó canònica, que s'obre amb la bandera amb l'escut de la confraria brodat (les *cinc llagues*).

Els desfilants, amb les vestes, s'ordenen d'acord amb els *instruments de la passió* coneguts com a *trofeus*. Els acompanyants porten ciris (*atxes* o *brandons*).

Seguint l'ordre cronològic s'hi intercalen els *misteris* o *passos*, representacions escultòriques de passatges de la Passió que van precedits dels respectius penons (o *pendons*).

L'eix central de la processó és el Sant Crist, portat pels *tres cristers*, que es tornen, i els *cordoners*. Els membres de la Vint-i-quatre, portant *atxes* enceses, actuen com una mena de guàrdia d'honor, tot acompanyant la imatge.

En aquest punt ens trobem els grups infantils dels apòstols, les *tres maries* i el que conformen la *verònica*, la *magdalena* i la *samaritana*.

El *penitent* va amb vesta, descalç i amb una creu al coll. L'acompanyen d'altres, amb actituds de mortificació i, així mateix, descalços.

Una incorporació a la processó del Sant Enterrament, des de 2002, és el *Ball de la Mort*. En diferents documents del S. XIX consta com aquest ball anava a càrrec de la confraria de la Sang en les cerimònies de la rebuda de l'arquebisbe, però no hi ha constància que fos representat en les processons de Setmana Santa. El conformen vuit personatges: sis són representants de diferents oficis autòctons, el personatge de la Mort amb una falç a la mà i un portant de l'estendard amb vesta i cara coberta.

Tanquen la processó el clero parroquial i les autoritats locals.

ELS "TROFEUS"

Els trofeus, dits, també, *improperis* són els instruments que representen la Passió. El primer document de la confraria de la Selva on s'anomenen data del 1798, tot i que segurament aquests elements són tan antics com la mateixa processó.

La creu no és l'únic objecte de veneració en la devoció popular, ja que a l'edat mitjana ja s'hi inclogueren els instruments de la passió anomenats les *armes de crist* i als quals se'ls atribuïa un poder màgic i se'ls vinculava a nombroses indulgències. Al s. XIII eren sis: la corona d'espines, la columna i les vares de la flagel·lació, la creu, els claus, l'esponja i la llança de la transfixió. Al s. XIV s'hi afegiren les trenta monedes de Judes, la llanterna de Malcus i la seva orella enganxada a l'espasa de Pere, el gall de la negació, un cap que escup, la mà que bufetejà a Crist, la palangana i la càntera del lavatori de mans de Pilat, el vel de la Verònica, la túnica sense costures i els daus del sorteig, el martell i els claus, l'escala i les tenalles del davallament.

L'any 1800 la confraria tenia 27 trofeus.

Aquests elements d'imatgeria popular s'extreuen de les referències dels passatges dels evangelis i de la tradició sobre la Passió.

Actualment, a les procesons hi concorren, per ordre d'ordenació:

- | Càntir – Pou**
(*La samaritana i Jesús al pou de David*).
- | Mà**
(*Jesús és bufetejat a casa d'Anàs*).
- | Gerro de Magdalena -
Copa d'aromes**
(*Maria, germana de Llätzer,
ungeix Jesús*).
- | Alba – Pilar – assots**
(*Pilats mana assotar Jesús*).
- | Púrpura**
(*Vesteixen Jesús amb una
túnica de color*).
- | Safata amb trenta diners**
(*Judes traeix Jesús*).
- | Corona amb safata**
(*Coronació d'espines*).
- | Calze d'eucaristia**
(*L'Eucaristia*).
- | Creu**
- | Canya – balcó**
(*"Ecce Homo"*).
- | Tovallola – Càntara**
(*Lavatori de peus dels Apòstols*).
- | Tinter - Gerro - Tovallola
amb safata – Sentència**
(*Pilats sentència Jesús per a ser
crucificat i se'n renta les mans*).
- | Calze de la Passió**
(*"Que passi lluny de mi
aquest calze"*).
- | Bossa**
(*Desesperació de Judes*).
- | Fanal – Sabre**
(*Pere fereix Malcus*).
- | Cara de santafaz (Santa faç)**
(*L'episodi de la Verònica no prové
dels evangelis sinó dels misteris
medievals -Verònica agafa el nom
de la "vera icona" o sigui "verdader
retrat"-*).
- | Cadena - Cordes en safata**
(*Jesús és pres*).
- | Gall**
(*Negacions de Pere*).

I Tres claus – Martells
(Crucifixió).

I INRI
(El cartell de “Jesús Natzarè,
rei dels jueus”)

I Esponja
(Donen beure vinagre a Jesús
amb una esponja i una canya).

I Llança - Cinc llagues
(Ja mort, un soldat li obre el
costat amb una llança i li
surt sang i aigua).

I Túnica - Tres daus
(Els soldats es reparteixen
la túnica de Jesús a sorts).

I Sol - Lluna – Rellotge
(Al migdia, el sol s’amaga i
el país es queda en tenebres fins
a les tres de la tarda).

I Escales – Estenalles
(Jesús és baixat de la creu i
sepultat).

I Copa de bàlsam
(Nicodem porta mirra
perfumada i àloe).

I Mortalla
(L’amortallen amb un
llençol blanc).

I Calvari

ELS PASSOS

Abans de 1936

I PAS DE LA FLAGEL·LACIÓ

Era propietat de la confraria de Sant Hipòlit o dels Ollers i es guardava a l’església de Sant Agustí. El feren construir, el 1765, per l’escultor Lluís Bonifàs de Valls.

I PAS DE LA CORONACIÓ D’ESPINES

Conegut per *al dels Jueus de l’Ametlló*, era propietat de la Confraria dels Fadrins.

I PAS DEL NATZARÈ

Era propietat de Ca Carnisser.

I PAS DE LA SOLEDAT

La imatge adquirida el 1873 per la confraria, fins llavors deixada per particulars, fou la primera que disposà de carrossa.

I SANT CRIST

És anterior al 1793 i se’l vestia amb una tovallola i una cabellera natural des de 1859.

I PAS DEL SANT SEPULCRE

De 1710. Es portava amb tàlem.

I VERACREU

Creu daurada i sense imatge que substituïa el Sant Crist a la processó del Divendres Sant a la nit.

Després de 1939

El **SANT CRIST** actual és obra de 1939 de l'escultor Ramon Pericay. Per a les processons és vestit amb tovallola i una cabellera natural.

El **PAS DE LA SOLEDAT** del 1940. Modest Gené esculpí la soledat que tanca les actuals processons i la carrossa la feren els fusters del poble. L'any 1945 la Sra. Amàlia Fortuny va costejar-li un vestit nou i les senyores devotes li feren un nou mantell el 1974.

Havia sortit, en alguna processó, la **Dolorosa** de la família Marginyà de la Montoliva que, ara, es guarda en una de les capelles de l'església parroquial.

El **PAS DEL SANT SEPULCRE** del 1941 amb la imatge de Jesús jacent és obra de l'escultor reusenc Maties Auqué. Aquesta pogué fer-se realitat gràcies als donatius del poble; la llista dels donants es posà en una cavitat feta a l'esquena de la imatge. De la carrossa se n'encarregà Miquel Sans i de la caixa de vidre, Anton Cogul.

El **PAS DE LA FLAGEL·LACIÓ** de l'any 1947. ADESEL (Selvatans residents fora vila) feren l'ofrena del nou pas, obra de l'escultor Josep Espelta que recorda el misteri de Lluís Bonifàs de 1766.

El **PAS DEL NATZARÈ**. La família Ollé obsequia a la confraria amb el nou misteri de Jesús Natzarè, de les despeses del qual se'n fa càrrec la mateixa família. Obra de l'escultor Espelta. Surt per primera vegada, des de Sant Pau, el Dijous Sant de 1954 acompanyat pels homes de la nissaga dels donants.

El **PAS DEL SANT DAVALLAMENT** del 1986, amb una imatge de la Pietat que provenia de Sant Rafael. Es guarda en aquesta església d'on es treu, en processó amb gran silenci, el Dijous Sant a la nit fins a l'església parroquial. Per acompanyar-lo es confeccionà un estendard que brodà Maria del Carme Martínez.

VESTES

Antigament, totes les vestes eren negres amb caputxa i amb ròssec (*cua*).

Els qui no porten caputxa o *cucurulla* van abillats amb la *golilla* al voltant del coll.

Només poden anar descoberts:

La Vint-i-quatrena: vesta negra, *golilla* blanca amb cintes negres, cinturó negre, guants i sabates negres. Medalla de la confraria amb un cordó vermell.

Els portants els ganfarons, la bandera o el penó: vesta negra, *golilla* blanca amb cintes negres, cinturó i sabates negres.

Els infants: vesta, *golilla* blanca (ribets i cintes negres), cinturó negre, els guants blancs i les sabates negres.

En estrenar-se el pas dels residents fora vila, aquests opten per posar-se vestes morades. Més tard, a partir de 1966, el color va prenent forma en el vestuari de les processons:

I Vestes morades

S'incorporen l'any 1947 amb el pas de la Flagel·lació (o *dels jueus*). Vesta morada, caputxa blanca, cinturó de cordó blanc, guants blancs i sabates negres. Els infants han de portar la vesta morada, la *golilla* blanca (ribets i cintes morades), cinturó de cordó blanc, guants blancs i sabates negres.

I Vestes verdes

S'incorporen l'any 1966 i acompanyen el pas del Natzaré. Vesta negra, caputxa verda i faixa verda, guants negres i sabates negres. Els infants han de portar la vesta negra, *golilla* blanca (ribets i cintes verdes), els guants blancs i les sabates negres.

I Vestes vermelles

S'incorporen el 1967 per acompanyar el Sant Sepulcre. Vesta negra i capa blanca, caputxa vermella, faixa vermella, guants negres i sabates negres. La capa de ras blanc amb una creu bordada s'incorporà posteriorment, l'any 1976.

I Vestes blaves

S'incorporen el 1986 amb el pas del Davallament. Vesta blava (escapulari blanc amb una creu blava), caputxa i faixa blancs, guants blancs i sabates negres. Els infants han de portar: vesta blava (escapulari blanc amb una creu blava), *golilla* blanca (amb ribets i cintes blaves), faixa blanca, guants blancs, sabates negres.

I Vestes blanques

S'incorporen el 1988 per acompanyar el pas de la Soledat. Vesta blanca i capa negra, cinturó de cordó negre, guants blancs i sabates negres.

CANTORS I MÚSICS

La música és un altre element molt important a les processons. Cada pas va acompanyat de músics i de cantors que entonen melodies que han anat passant de pares a fills per tradició oral:

I **Stabat Mater**

És la peça musical més identificadora de la Setmana Santa musical. Es canta en l'*encontre del Crist* i la *Soledat*, en baixar del Calvari i acompanyant la *Soledat* en les processons. És obra d'Eduard Torrents i es canta des del s. XIX. Inicialment, fou escrita per a dues veus infantils de tiple amb l'acompanyament de dues flautes traverseres i un fagot, substituït, ara, per un fiscorn.

I Gloria Laus

Peça autòctona de la primera meitat del s. XIX, atribuïble a mossèn Generós Borràs, mestre de capella, o a l'organista Sebastià Torrents. Es cantava a la processó del Diumenge de Rams.

I Jesum Traditit

Motet del compositor renaixentista Tomás de Victoria es canta amb acompanyament musical davant el pas de la *Flagel·lació*.

I Vere Languores

Peça polifònica del compositor renaixentista Marco A. Ingegneri i escrita a tres veus. És interpretada, a la Selva, per un cor mixt amb acompanyament musical, davant el pas del *Natzarè*.

I Jesu i Misere

Són dues peces autòctones, harmonitzades a quatre veus mixtes, que acompanyen el *Sant Crist* al Calvari i a les processons.

I In Exitu

Pròpia de la Selva, s'interpreta exclusivament a la processó de la nit, acompanyant el *Sant Sepulcre*

I Stabat Mater de Sant Rafael

A l'estrenar-se el pas del *Davallament* del convent de Sant Rafael s'adoptà un *Stabat Mater* que s'interpreta amb una coral de veus blanques i amb acompanyament de dues flautes travesseres i un trombó.

Entre les altres melodies autòctones cal destacar un *Stabat* de Josep Ferré Cavallé que acompanyava *la Dolorosa* de la família Magrinyà, un *Passio* que es cantava antigament i *O vos omnes*, partitura atribuïda als Torrents, pare o fill (Sebastià i Eduard).

Les primeres veus femenines als cants de les processons s'incorporaren l'any 1961 per al *Jesu* i *In Exitu*.

Fotos:

AHMSC

ARXIU MASDEU GUITERT
JOSEP MARIA LLAURADÓ ASENS
JOSEP MARIA RIBAS PROUS

Bibliografia:

EUFEMIÀ FORT I COGUL: LA CONGREGACIÓ DE LA SANG... (1948)
RAMON BLASI I RABASSA: SELVATANIES (1961)
MN. SALVADOR RAMON: LA REIAL CONGREGACIÓ DE LA PURÍSSIMA SANG... (1994)
JOAQUIM M. MASDEU GUITERT: CALENDARI FESTIU DE LA SELVA DEL CAMP (1998)
FELIP BRUNET I SABARICH: PRESENTACIÓ DEL CD DE LA MÚSICA DE SETMANA SANTA (2001)
DIFERENTS ARTICLES DE LA REVISTA ADESEL (1953 I S.)

X Congrés de Confraries de Setmana Santa de Catalunya

LA SELVA DEL CAMP | 2022

REAL CONGREGACIÓ DE
LA PURÍSSIMA SANG DE N.S.J.

Ajuntament de
la Selva del Camp

Diputació Tarragona

